

Lijana Dejak, Tatjana Jamnik, Đurđa Strsočglavec
Ljubljana, Vnanje Gorice, Filozofska fakulteta, Ljubljana
UDK 81'25=16=163.6

Prevajanje v slovenščino

Posebnost prevajalskega izbirnega tečaja je, da bomo prevajali literarna besedila, napisana v različnih slovanskih jezikih, v slovenščino, ki je za udeležence tuj jezik. To je smiselno iz več vidikov. Na tečaju bo poudarek na rabi slovenščine in tvorjenju besedil (kar prevajanje je) v slovenščini, razvijali bomo tako pisno kot govorno sporazumevalno zmožnost. Udeleženci bodo imeli priložnost obnoviti svoje znanje slovenskih slovničnih in skladenjskih konstrukcij ter leksikalnih enot in se naučiti številnih novih.

Tečaj je namenjen predvsem udeležencem na izpopolnjevalni stopnji, prilagojen pa bo tudi nadaljevalcem (nivojski pouk). Prevajali bomo sodobna in jezikovno manj zahtevna literarna besedila, kar je pogojeno s časom, ki je namenjen tečaju, ter jezikovnimi zmožnostmi udeležencev. Udeleženci bodo na prevajalskem tečaju lahko preverili in izboljšali svoje kompetence na področju izhodiščnega jezika, ciljnega jezika, izhodiščne kulture, ciljne kulture ter besedilno kompetenco na izhodiščnem področju, besedilno kompetenco na ciljnem področju ter poznavanje besedilnega sveta.

A special feature of this elective course is that we shall translate literary texts from other Slavic languages into Slovene, which for participants is a foreign language. This makes sense for a number of reasons. The emphasis on the course is on the use of Slovene and on text formation (which is what translation is) in Slovene, but we shall develop both written and spoken communicative skills. Participants will have the opportunity to refresh their knowledge of Slovene grammatical and syntactical constructions, as well as lexical units, and to learn a number of new ones.

The course is aimed primarily at participants at the advanced level, but will also be adapted to intermediate level participants (through ability grouping). In the light of the time available and the language capabilities of the participants, we shall be translating less linguistically demanding contemporary literary texts. The translation course will enable participants to verify and improve their competence in relation to the source and target languages and cultures, their textual competence in both domains, and their knowledge of the discourse world.

1 Prevajanje v slovenščino iz vzhodnoslovanskih jezikov

Na tečaju bomo prevajali krajše leposlovno besedilo iz ruščine v slovenščino. Pri tem bomo uporabljali rusko-slovenski slovar, ki pa ni dovolj obsežen, zato si bomo pomagali tudi z izvrstnim rusko-angleškim slovarjem ABBYY Lingvo in Velikim oxfordskim angleško-slovenskim slovarjem DZS. Slovensko besedilo bomo preverjali s *Slovarjem slovenskega knjižnega jezika* in *Slovenskim pravopisom* ter z različnimi pripomočki, ki jih najdemo na spletu (brskalnik Najdi.si, korpus Nova beseda, slovar Razvezani jezik itn.).

Če odmislimo razliko v pisavi, je med ruskim in slovenskim besedilom na prvi pogled veliko podobnosti, vendar se bomo bolj posvetili razlikam in pastem pri prevajanju. Naj naštejemo le nekatere med njimi.

Tujke Rusi zapisujejo fonetično, vendar jih včasih »slišijo« zelo po svoje in jih spremenijo do neprepoznavnosti, zato jih je dostikrat težko rekonstruirati. V takih primerih si bomo pomagali s spletom, predvsem z ruskim brskalnikom Yandex.

Za latinično zapisovanje ruskih imen obstajajo v slovenščini posebna pravila, precej drugačna od angleških, ki jih po navadi uporabljajo Rusi (tudi v potnem listu).

Različno je uradno naslavljanje: v slovenščini *gospod/gospa* + *priimek*; v ruščini pa *ime* + *patronimik*. Nagovor »женщина« (ženska) je, denimo, v ruščini sprejemljiv, v slovenščini pa bi bil žaljiv in ga je treba zamenjati z »gospa«.

V pisni ruščini se veliko uporablja prislovni deležnik, ki ga v slovenščini bodisi razvežemo bodisi prevedemo s pridevnikom ali kako drugače. Он стоит, смущённо улыбаясь. – Stoji in se v zadregi nasmiha.

Ruski glagol ima celo pahljačo predpon z različnimi pomenskimi odtenki, dostikrat se več ruskih glagolov prevaja z enim slovenskim.

Glagoli se v obeh jezikih podobno delijo na dovršne in nedovršne, vendar se v ruščini nedovršnik uporablja širše, precej je primerov, ko se nedovršnik prevaja v slovenščino z dovršnikom.

Pomen glagolskih predpon je večinoma podoben v obeh jezikih, ne pa vedno, npr. *зачать* – spočeti, *начать* – začeti.

Nekaj primerov medjezikovne homonimije ali tako imenovanih »lažnih prijateljev«:

белка – veverica, врач – zdravnik, завод – tovarna, кот – maček, наглый – predrzen, палец – prst, позор – sramota, понос – driska, хитрый – zvit, шкаф – omara.

Primeri različnih frazemov z enakim ali zelo podobnim pomenom:

- вставлять палки в колёса (dobesedno: vstavljati palice v kolesa) – metati polena pod noge,
- лёгок на помине (dobesedno: lahek na spominu) – mi o volku, volk iz gozda,
- на безрыбье и рак – рыба (dobesedno: kadar ni rib, je tudi rak riba) – v sili hudič muhe žre,
- обещать золотые горы (dobesedno: obljubljeni zlate gore) – obljubljeni gradove v oblakih,
- показать, где раки зимуют (dobesedno: pokazati, kje raki prezimujejo) – pokazati vraga,
- смотать удочки (dobesedno: namotati trnke/ribiške palice) – odnesti pete.

Zaradi kulturne specifikke nekatere ruske besede nimajo slovenske ustreznice in jih je treba prevesti opisno ali v različnih kontekstih različno. Značilen primer zelo težko prevedljive besede je *быт/бытовой*, ki pomeni 'vsakdanje življenje/vsakdanji, iz vsakdanjega življenja, navaden, praktičen, stanovanjski, komunalen, bel (bela tehnika), pomožen (pomožni prostori), žanrski (slikarstvo), nepovezan z delom (poškodba), fekalen (kanalizacija)' in še kaj.

Pozornost bomo namenili tudi nekaterim drugim kulturnim posebnostim, ki jih ni mogoče neposredno prevesti. Tak primer so npr. ruske (tudi ukrajinske ali beloruske) jedi. Premislili bomo, kaj je v vsakem konkretnem primeru bolje – najti podobno slovensko jed, prevesti opisno ali razložiti v opombi.

2 Prevajanje v slovenščino iz zahodnoslovenskih jezikov

Prevajanje iz enega slovanskega jezika v drugega se zdi na prvi pogled mala malica. Res si je slovenščina na primer s češčino strukturno veliko bližje kot pa z angleščino ali kitajščino, a zdi se, da je prav zaradi takšnih neredko neznatnih razlik prevajanje med slovanskimi jeziki polno čeri.

Na leksikalni ravni je past medjezikovna homonimija, ki je glavni razlog za medjezikovne interferences. Npr. češko *les* pomeni 'gozd', *dřevo* 'les', *káče* 'račka', *popravit* 'usmrtiti', *rušit* 'motiti', poljsko pa *las* 'gozd', *stół* 'miza', *awantura* 'prepír', *morda* 'gobec', *zabić* 'ubiti'.

Prevedek v ciljnem jeziku mora biti pomensko, funkcionalno in stilistično ekvivalenten izrazu v izvorniku. Večbesednih leksemov, kot so frazemi, ne moremo prevajati po posameznih besedah

oziroma sestavinah frazema, temveč kot funkcionalno celoto. Pomen 'živeti s kom v nezakonski zvezi, brez poroke' v slovenščini izraža frazem *živeti s kom na koruzi*, v poljščini *żyć z kimś na kocią łapę* (dobesedno: živeti s kom na mačjo tačko), v češčini pa *žít s někým na hromádce* (dobesedno: živeti s kom na kupčku).

Pri prevajanju besedil v slovenščino bomo pozorni tudi na razlike v oblikoslovju. Primerjali bomo način jezikovne kategorizacije v različnih jezikih, kot se kaže v rabi števila (slovenski jezikovni sistem ima tri števila: ednino, dvojino in množino; češki, poljski in slovaški pa le dva, torej brez dvojine), v slovničnem spolu (npr. češ., polj., slš. *auto* (s) proti slov. *avto* (m)), poljubnostnih in nedoločnih ter oziralnih in vprašalnih zaimkih, prislovnih zaimkih kraja in smeri itn. (polj. *Chodź tu – Idź tam*, *Stojeć tu – Stoisz tam*, češ. *Pojď sem – Jdi tam*, *Stojím tady – Stojíš tam*, slov. *Pridi sem – Pojdi tja*, *Stojim tu – Stojíš tam*).

Opazovali in analizirali pa bomo tudi medjezikovne razlike v besednem redu. Pri tem bomo ponovili pravila slovenskega besednega reda v naslonskem nizu in členitvi po aktualnosti.

Ker bomo prevajali literarna besedila, bomo pozorni na slogovno plat prevoda. Poigrali se bomo s prvinami knjižnega in pogovornega jezika. Pri prevajanju si bomo pomagali z jezikovnimi viri in orodji, ki so dostopni na spletu.

3 Prevajanje v slovenščino iz južnoslovanskih jezikov

Na prvi pogled se zdi, da je prevajanje v/iz sorodnih jezikov zaradi sorodnosti precej lažje kot prevajanje v nesorodne jezike oziroma iz njih. Primer južnoslovanske jezikovne skupine dokazuje, da zna biti sorodnost med jeziki prej ovira kot prednost. To se kaže predvsem na leksikalni ravni oziroma v medjezikovni homonimiji. Tako se lahko zelo hitro zgodi, da npr. hrvaško ali srbsko *čas* postane slovensko *čas* (namesto hip, ura), *zaseban* zaseben (namesto ločen, poseben), *ljubimac* ljubimec (namesto ljubljeneč, ljubljeneček), *nogavice* nogavice (namesto hlačnice), *krut* krut (namesto tog, okoren), *jablan* jablana (namesto topol), *pristojan* pristojen (namesto omikan, vljuden) ali makedonsko *отруен* utrujen (namesto zastrupljen), *надлежен* nadležen (namesto pristojen), *ваја* vaditi (namesto kipuriti), *како мене* kot mene (namesto kot/kakor jaz), *гледа* gledati (namesto videti) ipd.

Pozornost bomo namenili besednemu redu, razlikam v rabi dovršnika in nedovršnika, prevajanju vprašalnega zaimka *što* v pomenu zakaj, prevajanju nedoločnega preteklika, deležnikom in deležjem ter iskanju prevodnih rešitev za kulturnospecifično besedišče.

Kot poseben sklop bomo obravnavali mašila ter kazalne zaimke in veznike v fatični funkciji, kar je v drugih južnoslovanskih jezikih zelo pogosto, v slovenščini pa ne v tolikšni meri, npr. *evo*, *eto*, *ete*, *eve*, *i*. Pomagali si bomo s spletnimi jezikovnimi viri in orodji ter slovarji.